ĐẠI HỌC QUỐC GIA TP. HỒ CHÍ MINH
TRƯỜNG ĐẠI HỌC BÁCH KHOA
KHOA KHOA HỌC ỨNG DỤNG
Bộ môn Toán Ứng dụng

BÀI GIẢNG GIẢI TÍCH 2

Nguyễn Thị Cẩm Vân

Email: ntcvantud@gmail.com

Tp. Hồ Chí Minh - 2021

CHƯƠNG 3:

CỰC TRỊ
(tiếp theo)

1. Nhân tử Lagrange.
2. Giá trị nhỏ nhất, giá trị lớn nhất.

Nhân tử Lagrange

Cực trị có điều kiện

Định nghĩa 1.1: Cực trị có điều kiện

Hàm số $z = f(x, y)$ thỏa điều kiện $g(x, y) = 0$ đạt cực đại tại M_0 nếu tồn tại 1 lân cận V của M_0 sao cho

$$f(M) \leq f(M_0), \quad M \in V \text{ và } g(M) = 0$$

Tương tự cho định nghĩa cực tiểu có điều kiện.

Điều kiện cần của cực trị có điều kiện

Về mặt hình học, chúng ta cần tìm cực trị khi điểm (x, y) được giới hạn nằm trên đường mức $g(x, y) = k$.

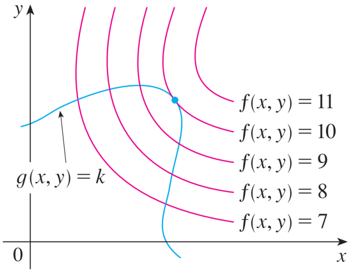

Từ hình trên, ta thấy rằng, cực trị xảy ra khi hai đường mức $g(x, y) = 0$ và $f(x, y) = c$ tiếp xúc nhau hay có pháp tuyến tại (x_0, y_0) cùng phương với nhau:

$$\nabla f(x_0, y_0) = -\lambda \nabla g(x_0, y_0)$$

Giả sử f, g khả vi trong lân cận của $M_0(x_0, y_0)$ và

$$g_x'^2(M_0) + g_y'^2(M_0) \neq 0,$$

Nếu f đạt cực trị tại M_0 với điều kiện $g = 0$ thì tồn tại $\lambda \in \mathbb{R}$ sao cho

$$\begin{cases} f_x'(M_0) + \lambda g_x'(M_0) = 0 \\ f_y'(M_0) + \lambda g_y'(M_0) = 0 \\ g(M_0) = 0 \end{cases} \qquad (*)$$

λ được gọi là nhân tử Lagrange.

$$\begin{cases} f'_x(M_0) + \lambda g'_x(M_0) = 0 \\ f'_y(M_0) + \lambda g'_y(M_0) = 0 \\ g(M_0) = 0 \end{cases} \qquad (*)$$

1. M_0 thỏa hệ (*) gọi là điểm dừng trong bài toán cực trị có điều kiện, cũng gọi là điểm dừng của hàm Lagrange

$$L(x, y) = f(x, y) + \lambda g(x, y)$$

2. $\mathrm{d}g(M_0) = 0$ (dx và dy liên kết với nhau theo hệ thức này)

Điều kiện đủ của cực trị

Giả sử f, φ có các đạo hàm riêng đến cấp 2 liên tục trong lân cận của $M_0(x_0, y_0)$ và M_0 là điểm dừng của $L(x, y)$,

$$d^2L(M_0) = L''_{xx}(M_0)dx^2 + 2L''_{xy}(M_0)dxdy + L''_{yy}(M_0)dy^2$$

1. Nếu $d^2L(M_0)$ xác định dương thì f đạt cực tiểu có điều kiện tại M_0.
2. Nếu $d^2L(M_0)$ xác định âm thì f đạt cực đại có điều kiện tại M_0.

Phương pháp tìm cực trị có điều kiện

Loại 1: điều kiện bậc nhất theo x, y (tìm trên đường thẳng)

$$g(x, y) = ax + by + c = 0$$

đưa về cực trị hàm 1 biến khi thay y theo x trong f.

Câu 1.

Tìm cực trị có điều kiện của $f(x, y) = x + 5y - 2xy - x^2 - 2y^2$ với điều kiện $2x + y = 4$

Loại 2: (Tổng quát)

1. Tìm điểm dừng của $L(x,y)$: $\begin{cases} L'_x(M_0) = 0 \\ L'_y(M_0) = 0 \\ \varphi(M_0) = 0 \end{cases}$
2. Xét dấu d^2L tại M_0 có kèm điều kiện $d\varphi(M_0) = 0$
   - ▷ Xác định dương: cực tiểu
   - ▷ Xác định âm: cực đại

Câu 2.

Tìm cực trị có điều kiện của

1. $f(x,y) = xy^2$ với điều kiện $x^2 + y^2 = 1$
2. $f(x,y) = xy$ với điều kiện $\dfrac{x^2}{8} + \dfrac{y^2}{2} = 1$

Hai điều kiện ràng buộc

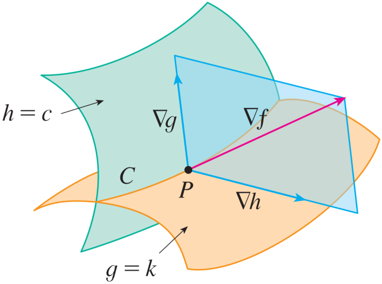

Với hai điều kiện ràng buộc: $g(x, y, z) = 0$ và $h(x, y, z) = 0$.
Khi đó để tìm giá trị lớn nhất và giá trị nhỏ nhất của $f(x, y, z)$, ta tìm các điểm dừng Lagrange từ hệ:

$$\begin{cases} \nabla f + \lambda \nabla g + \mu \nabla h = 0 \\ g(x, y, z) = 0 \\ h(x, y, z) = 0 \end{cases}$$

Giá trị lớn nhất và giá trị nhỏ nhất trên biên

Phương pháp nhân tử Lagrange Để tìm giá trị lớn nhất và nhỏ nhất của $f(x, y, z)$ phụ thuộc vào điều kiện ràng buộc $g(x, y, z) = 0$ [giả sử các cực trị này tồn tại và $\nabla g \neq 0$ trên mặt $g(x, y, z) = 0$]:

(a) Tìm các giá trị x, y, z và λ sao cho

$$\nabla f(x, y, z) + \lambda \nabla g(x, y, z) = 0$$

và

$$g(x, y, z) = 0$$

(b) Tính f tại mọi điểm (x, y, z) tìm được ở bước (a). Giá trị lớn nhất trong số các giá trị này là giá trị lớn nhất của f, giá trị nhỏ nhất trong số các giá trị này là giá trị nhỏ nhất của f

Tương tự với bài toán hai ràng buộc.

Câu 3.

Tìm các giá trị cực biên của hàm số $f(x, y) = x^2 + 2y^2$ trên đường tròn $x^2 + y^2 = 1$.

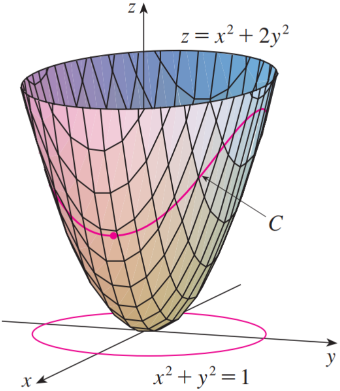

Câu 4.

Tìm giá trị lớn nhất của hàm số $f(x, y, z) = x + 2y + 3z$ trên đường cong giao của hai mặt phẳng $x - y + z = 1$ và hình trụ $x^2 + y^2 = 1$.

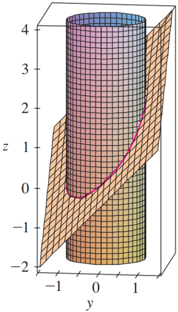

Giá trị nhỏ nhất, giá trị lớn nhất

Định nghĩa 2.1: Tập compact

Tập compact là tập đóng (lấy tất cả các biên) và bị chặn (có thể được bao bởi 1 hình tròn)

Định lý 2.1

f liên tục trên tập compact D thì f đạt min, max trên D.

Tìm giá trị lớn nhất - giá trị nhỏ nhất

1. Tìm điểm dừng của f trên miền mở của D (phần bỏ biên).
2. Tìm các điểm đặc biệt trên biên của D
   ▷ Điểm dừng của hàm Lagrange (tổng quát).
   ▷ Nếu biên là đoạn thẳng, chuyển f về hàm 1 biến, tìm các điểm có khả năng đạt $\min, \max$ của hàm 1 biến này.
3. So sánh giá trị của f tại các điểm trên $\min, \max$

Câu 5.

Tìm GTLN - GTNN của

1. $z = 2 + 2x + 2y - x^2 - y^2$ trên miền D giới hạn bởi $y = 0, x = 0, x + y = 9$.
2. $f(x, y) = x^2 + 4y^2 + 3x - 1$ trên miền $D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 : x^2 + y^2 \leq 4\}$.

Bài tập về nhà

Câu 6.

Cho $f(x,y) = x^2 - xy + y$. Tìm GTLN M, GTNN m của f trên miền $|x| \leq 2, |y| \leq 3$.

Câu 7.

Tìm GTLN M, GTNN m của hàm $f(x,y) = x + 3y$ trên miền $D : x + y \leq 6, y \leq 2, x + 4y \geq 4$.

Câu 8.

Tìm cực trị của hàm số $f(x, y) = \cos^2 x + \cos^2 y$ thỏa điều kiện $y - x = \dfrac{\pi}{4}$.

Câu 9.

Tìm giá trị lớn nhất, giá trị nhỏ nhất của $z = x^2 + xy - 1$ trong tam giác ABC với $A(1, 1), B(2, 2), C(3, 1)$.

Câu 10.

Tìm điểm (x, y) mà tại đó hàm số đạt cực đại, cực tiểu và điểm yên ngựa trên bản đồ mức sau: